

ПРИВІД ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯВКИ ЗА ВИКЛИКОМ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Білоус О.Д.,
аспірант

Національна академія внутрішніх справ

На прикладі слідчої та судової практики досліджено проблеми застосування норм кримінального процесуального права, які регламентують явку особи на виклик слідчого, прокурора, суду, розкрито процесуальні та організаційні проблеми застосування приводу у кримінальному процесі, а також запропоновано шляхи їх подолання.

Ключові слова: кримінальне провадження, привід, виклик, забезпечення явки, слідчий, прокурор.

Билоус О.Д. / ПРИВОД КАК СРЕДСТВО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЯВКИ ПО ВЫЗОВУ В УГОЛОВНОМ СУДОПРОИЗВОДСТВЕ / Национальная академия внутренних дел, Украина

На примере следственной и судебной практики исследованы проблемы применения норм уголовного процессуального права, которые регламентируют явку лица по вызову следователя, прокурора, суда, раскрыты процессуальные и организационные проблемы применения привода в уголовном процессе, а также предложены пути их преодоления.

Ключевые слова: уголовное судопроизводство, привод, вызов, обеспечение явки, следователь, прокурор.

Bilous O.D. / TRANSLATION AS A MEANS OF ENSURING TURNOUT CHALLENGES IN CRIMINAL PROCEEDINGS / National Academy of Internal Affairs, Ukraine

The example of investigative and judicial practice the problems of application of the criminal procedural law, which regulates the turnout person to call the investigator, prosecutor, court, disclosed procedural and organizational problems concerning the application of the criminal process and the ways to overcome them.

Established, that legislator considers the drive as an important tool to ensure adequate procedural behavior of criminal proceedings under preliminary investigation. As part of the pre-trial investigation about the threat or actual use contributes to the timely and proper execution of participants of criminal proceedings conferred on them by law procedural obligations, increases the effectiveness of pre-trial investigation.

The author concludes that at present there is no clear legal regulation concerning the use of the participants of the criminal proceedings, which in turn causes of difficulties for practitioners in applying the drive, creates the possibility of unjustified violation or restriction of rights and lawful interests of individuals.

Key words: criminal proceedings, drive, challenge, ensuring the appearance, investigator, prosecutor.

Конституція України у ст. 3 закріплює головну ознаку правової держави: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість держави» [1].

Інститут заходів забезпечення кримінального провадження у кримінальному процесі безпосередньо зачіпає конституційні права і свободи громадянина, в той же час найбільше гарантує дотримання інтересів суб'єктів кримінального провадження. Законодавча регламентація застосування заходів забезпечення кримінального провадження у кримінальному судочинстві істотно змінилася. Ці зміни торкнулися й приводу, можливість застосування якого перебуває у прямому взаємозв'язку із недотриманням обов'язку явки за викликом суб'єктів кримінального переслідування.

Законодавець розглядає привід як важливий процесуальний інструмент забезпечення належної поведінки учасників кримінального провадження на стадії досудового розслідування. В рамках досудового розслідування загроза приводу або його фактичне застосування сприяє своєчасному і належному виконанню учасниками кримінального провадження покладених на них законом процесуальних обов'язків, підвищує ефективність стадії досудового розслідування.

Незважаючи на це, в останні роки в слідчій практиці зросла кількість випадків ухилення учасників кримінального процесу від виконання передбачених КПК України обов'язків, зокрема, неприбуття на виклик слідчого, прокурора. Як наслідок – збільшення кількості випадків застосування приводу. Станом на 01 вересня 2014 року у провадженні місцевих загальних судів знаходилося 3,9 тис. клопотань про здійснення приводу під час досудового розслідування, розглянуто – 3,9 тис., з них задоволено – 3,3 тис. або 85,3%, відмовлено у задоволенні – 570

або 14,7%. Натомість, відповідно до ст. 144 КПК України у провадженні місцевих загальних судів знаходилося 225 клопотань про накладення грошового стягнення; розглянуто – 218, із них задоволено – 160 або 73,4%, відмовлено – 58 або 26,6%; в порядку ч. 3 ст. 147 КПК України скасовано 11 клопотань [2].

Дослідженню інституту заходів забезпечення кримінального провадження присвячено низку праць провідних науковців у теорії кримінального процесу, зокрема: Ю. П. Аленіна, В. С. Зеленецького, Ю. М. Грошевого, М. П. Климчука, О. П. Кучинської, Л. М. Лобойка, О. Р. Михайленка, А. В. Молдавана, В. В. Назарова, М. А. Погорського, В. В. Рожнової, Д. О. Савицького, О. Г. Шило.

Однак багато питань процесуального та організаційного характеру застосування приводу у кримінальному процесі усе ще залишаються дискусійними та потребують додаткового аналізу.

Згідно зі ст. 133 КПК України, слідчий, прокурор під час досудового розслідування мають право викликати підозрюваного, свідка, потерпілого або іншого учасника кримінального провадження у встановлених КПК України випадках для допиту чи участі в іншій процесуальній дії [3].

Виклик учасника кримінального провадження для участі у слідчій (розшуковій) дії являє собою систему процесуальних дій, направлених на його інформування про необхідність явки до слідчого, прокурора із вказівкою процесуального статусу, в якому перебуває викликана особа, часу, дати й місця її прибуття, слідчої (розшукової) дії, для участі в якій викликається особа, та наслідків її неприбуття.

Виклик особи здійснюється шляхом вручення повістки про виклик, надіслання її поштою, електронною поштою чи факсимільним зв'язком, здійснення виклику по телефону або телеграмою. Цей перелік способів виклику не є вичерпним, а, отже, особи можуть бути повідомлені і в інший спосіб.

Зауважимо, що норми КПК України, які регламентують порядок розгляду клопотання про здійснення приводу, перебувають у системному зв'язку із нормами КПК України, якими передбачено застосування такого заходу забезпечення кримінального провадження, як виклик слідчим, прокурором. Здійсненню приводу підозрюваного, обвинуваченого або свідка має передувати їх виклик у встановленому КПК України порядку, зокрема з урахуванням вимоги про те, що особа має отримати повістку про виклик або бути повідомленою про нього іншим шляхом не пізніше ніж за три дні до дня, коли вона зобов'язана прибути за викликом.

Привід є примусово-забезпечувальним заходом, що застосовується через відповідні підрозділи органів внутрішніх справ, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, або органів державного бюро розслідувань, до обвинуваченого, підозрюваного та свідка, які раніше викликалися слідчим, прокурором або судом, але не з'явилися без поважних на те причин у зазначене місце і час [4, с. 176].

Відповідно до ч. 1 ст. 140 КПК України привід полягає у примусовому супроводженні особи, до якої він застосовується, особою, яка виконує ухвалу про здійснення приводу, до місця її виклику в зазначений в ухвалі час. Привід може бути застосовано виключно до підозрюваного, обвинуваченого або свідка. При цьому, привід свідка не може бути застосований до неповнолітньої особи, вагітної жінки, інвалідів першої або другої груп, особи, яка одноосібно виховує дітей віком до шести років або дітей-інвалідів, а також осіб, які не можуть бути допитані як свідки [3].

З клопотанням про здійснення приводу може звернутися слідчий, прокурор, воно має бути розглянуте у день надходження до суду. Також у разі необхідності слідчий суддя може заслухати доводи особи, яка подала клопотання. Таке клопотання може бути розглянуте як за участю, так і без участі особи, яка його подала.

Зважаючи на наведене, правильною є практика слідчих суддів, які відмовляють у задоволенні клопотання про здійснення приводу особи, якщо її виклик було здійснено з порушенням триденного строку, передбаченого ч. 8 ст. 135 КПК України. Це ж саме стосується і випадків недотримання вимоги про те, що у разі тимчасової відсутності особи за місцем проживання повістка для передачі їй вручається під розписку дорослому члену сім'ї цієї особи чи іншій особі, яка з нею проживає, житлово-експлуатаційній організації за місцем проживання особи або адміністрації за місцем її роботи. Так, ухвалою слідчого судді Ленінського району м. Севастополя від 12 грудня 2012 року відмовлено у задоволенні клопотання слідчого СВ Ленінського РВ УМВС України в Ленінському районі м. Севастополя про здійснення приводу свідка З. з підстав недостатньої обґрунтованості, а саме: нез'явлення викликаной по телефону особи не може розглядатися як безспірна підстава для застосування до неї приводу [2].

Керуючись вимогами ч. 3 ст. 142 КПК України, слідчий суддя перевіряє не лише факт існування обов'язку з'явитися за викликом, але й аналізує наявність/відсутність поважних причин, внаслідок яких особа не з'явилась за викликом.

Слідчий суддя зобов'язаний відмовити у задоволенні клопотань про привід у разі якщо особа, яку було належним чином повідомлено про виклик, отримавши його, повідомила орган досудового розслідування про причину, внаслідок якої вона не може прибути за викликом. Таке ж рішення приймається слідчим суддею у разі, коли під час розгляду клопотання встановлено, що підозрюваний, обвинувачений або свідок, будучи викликаними у встановленому КПК України порядку, не з'явилися до слідчого або прокурора з поважних причин, однак з об'єктивних причин (тяжка хвороба, перебування у місці, в якому відсутні засоби зв'язку) не могли повідомити про причини свого неприбуття.

Однак, як свідчать дані судової практики, існують випадки коли слідчі судді, всупереч встановленому КПК України порядку, залишають клопотання слідчих про здійснення приводу без розгляду. Так, ухвалою слідчого судді Ворошиловського районного суду м. Донецька від 01 квітня 2013 року клопотання слідчого про привід К. як свідка було залишено без розгляду, оскільки слідчий та прокурор до суду не з'явилися та не надали матеріали кримінального провадження. Даних про те, що слідчий суддя дійшов висновку про необхідність заслухати доводи слідчого у матеріалах провадження не було. Наведене рішення слідчого судді не узгоджувалось із вимогами, закріпленими у ст. ст. 141, 142 КПК України, оскільки обов'язкової участі особи, що подала клопотання, та прокурора в судовому засіданні, а також надання слідчому судді матеріалів кримінального провадження не передбачено. Крім того, нормами, які регламентують повноваження слідчого судді після надходження клопотання про привід, не передбачено прийняття такого процесуального рішення як ухвала про залишення клопотання без розгляду [2].

Як вже зазначалося, привід свідка не може бути застосований до неповнолітньої особи, вагітної жінки, інвалідів першої або другої груп, особи, яка одноосібно виховує дітей віком до шести років або дітей-інвалідів, а також осіб, які згідно з КПК України не можуть бути допитані як свідки. Разом із тим, КПК України не встановлює для особи, яка звертається із клопотанням про здійснення приводу, обов'язку доводити, що свідок, стосовно якого необхідно здійснити привід, не є вагітною жінкою, інвалідом першої або другої груп, або не є особою, яка одноосібно виховує дітей віком до шести років або дітей-інвалідів. Тому необґрунтованою є відмова у задоволенні клопотання про привід внаслідок недолучення слідчим, прокурором документів, які б підтверджували, наприклад, відсутність у особи інвалідності тощо.

Відповідно до ч. 3 ст. 140 КПК України привід може бути застосований до підозрюваного, обвинуваченого або свідка. Проте список осіб, чия явка до органів кримінального переслідування та суду закріплена в законі у вигляді обов'язку, значно ширший, ніж передбачено у ч. 3 ст. 140 КПК України. До цього переліку увійшли захисник (ч. 2 ст. 47 КПК України), потерпілий (п. 1 ч. 1 ст. 57 КПК України), цивільний позивач (ч. 3 ст. 61 КПК України), цивільний відповідач (ч. 3 ст. 62 КПК України), експерт (п. 2 ч. 5 ст. 69 КПК України), спеціаліст (п. 1 ч. 5 ст. 71 КПК України) та перекладач (п. 1 ч. 3 ст. 68 КПК України) [3]. Нев'язка будь-якого із зазначених суб'єктів може завадити проведенню процесуальної дії. Однак не всі з перерахованих осіб можуть бути піддані приводу. У цілому погоджуємося з тим, що приводу не мають піддаватися так звані «замінні» учасники кримінального процесу, які не з'явилися для виконання своїх обов'язків: експерт, спеціаліст, перекладач, захисник [5, с. 315].

Кожен із вказаних суб'єктів може бути замінений аналогічним учасником процесу, що з тактичного погляду буде більш правильним, оскільки дасть змогу уникнути зайвої витрати часу, сил та засобів. Наприклад, виклик перекладача часто є невідкладним, а застосування до нього приводу призведе до спливу певного часу. Аналогічно може бути вирішене питання про залучення спеціаліста та нового захисника (для запобігання обставин, що перешкоджають проведенню процесуальної дії через невявку захисника, може бути залучений інший).

Щодо таких осіб, як заставодавець та поручитель, то в разі їх неприбуття питання про їх привід узагалі не може порушуватися, оскільки на них привід не покладений обов'язок з'явитися за викликом до органу розслідування, прокуратури чи суду.

Обґрунтованою є відмова у задоволенні клопотання про здійснення приводу, якщо у клопотанні не зазначено процесуальний статус особи, про здійснення приводу якої заявлено клопотання, а також клопотань, поданих

органом, якому здійснення досудового розслідування кримінального правопорушення не підслідне.

Такими, що не відповідають вимогам КПК України, є ухвали слідчих суддів про повернення клопотань про здійснення приводу, оскільки КПК України не передбачає повноважень слідчого судді щодо прийняття такого процесуального рішення.

Загалом слід зазначити, що не зважаючи на позитивний досвід реалізації норм КПК України, окремі правові та організаційні питання застосування приводу у кримінальному провадженні є не до кінця вирішеними і потребують розроблення законодавчих норм з урахуванням як наукових напрацювань, так і практичних потреб.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. – К. : Юрінком, 1996. – 80 с.
2. Узагальнення судової практики щодо розгляду слідчим суддею клопотань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження (витяг) : Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 07 лютого 2014 року № 4. – К., 2014. – 73 с.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI // Офіційний вісник України. – 2012. – № 37. – Ст. 1370.
4. Пліщук Л. І. Проблемні питання застосування та здійснення примусового приводу в кримінальному процесі / Л. І. Пліщук // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2010. – № 22. – С. 175–184.
5. Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Российской Федерации / под ред. А. В. Смирнова. – СПб. : Питер, 2003. – 1008 с.

УДК 343.98

ОБСТАВИНИ, ЯКІ ПІДЛЯГАЮТЬ ДОКАЗУВАННЮ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ РОЗСЛІДУВАННЯ ПОРУШЕННЯ АВТОРСЬКОГО ПРАВА І СУМІЖНИХ ПРАВ

Гангур Н.В.,
аспірант

Львівський державний університет внутрішніх справ

Стаття присвячена дослідженню та вирішенню наукових та практичних проблем діяльності щодо перевірки за заявами, повідомленнями про порушення авторського права і суміжних прав. Визначено проблеми, з якими стикаються органи досудового розслідування при визначенні ознак вказаного злочину. Сформульовано науково обґрунтовані пропозиції тактико-організаційного характеру щодо визначення обставин, які підлягають доказуванню на початковому етапі розслідування.

Ключові слова: авторські та суміжні права, кримінальне правопорушення, розслідування, доказування, предмет доказування.

Gangur N.V. / ОБСТОЯТЕЛЬСТВА, ПОДЛЕЖАЩИЕ ДОКАЗЫВАНИЮ НА НАЧАЛЬНОМ ЭТАПЕ РАССЛЕДОВАНИЯ НАРУШЕНИЯ АВТОРСКОГО ПРАВА И СМЕЖНЫХ ПРАВ / Львовский государственный университет внутренних дел, Украина

Статья посвящена исследованию и решению научных и практических проблем деятельности по проверке заявлений, сообщений о нарушении авторского права и смежных прав. Определены проблемы, с которыми сталкиваются органы досудебного расследования при определении признаков указанного преступления. Сформулированы научно обоснованные предложения тактико-организационного характера по определению обстоятельств, подлежащих доказыванию на начальном этапе расследования.

Ключевые слова: авторские и смежные права, преступление, расследование, доказывание, предмет доказывания.

Gangur N.V. / CIRCUMSTANCES SUBJECT TO PROOF TO THE INVESTIGATION OF VIOLATIONS BEGINNING OF COPYRIGHT AND RELATED RIGHTS / Lviv State University of Internal Affairs, Ukraine

The author concludes that how rationally organized under the law work at the initial stage of the investigation depends on the rapid and complete detection, investigation and disclosure of these criminal offenses to ensure the principle of inevitability of responsibility and punishment.

Established that at the time of entering information on criminal violations in the Unified Register of pre-trial investigations, sufficient to constitute violations of copyright and related rights is both objective evidence of illegal use of copyright or related rights (actions that cause material damage holder) and subjective (person realizes the wrongfulness of his actions and the possibility of causing material damage holder on a large scale).

Key words: copyright and related rights, crime, investigation, evidence, subject of proof.

Кожному громадянину відповідно до ч. 2 ст. 44 Конституції України надано право на свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності [1].

Незважаючи на відносно невелику питому вагу виявлених кримінально протиправних порушень авторського права і суміжних прав у структурі злочинності, останнім часом правоохоронні органи реєструють все більше випадків їх вчинення. Відбувається усе це на фоні стрімкого розвитку відносин у сфері права інтелектуальної власності.

Від того, наскільки раціонально відповідно до закону організована робота на початковому етапі розслідування, в значній мірі залежить швидке і повне виявлення, розслідування і розкриття вказаних кримінальних правопорушень, забезпечення принципу невідворотності відповідальності і покарання.

При застосуванні ст. 176 КК України про злочинне порушення авторського і суміжних прав суттєві особливості має оцінка доказів на етапі внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР). Це пов'язано як з особливостями відображення цього злочину в навколишній обстановці, так і з необхідністю його відмежування від інших кримінальних правопорушень та адміністративно-правових деліктів.

Нікуди не зникли труднощі, на яких акцентує увагу К. О. Афанасьєва: мінімальний досвід розслідування справ про злочинні порушення авторського і суміжних прав; брак цілісної, дієвої методики розслідування кримінальних справ про порушення авторського і суміжних прав; недосконалість законодавства, яке регулює відносини у сфері авторського і суміжних прав; постійне і безперервне збільшення кількості злочинних порушень авторського і суміжних прав, розширення кола об'єктів інтелектуальної власності; збільшення кількості міжнародних угод у цій галузі [2, с. 153]. Залишається проблемою й те, що правоохоронні органи не